

Frazeološka sinonimija u suvremenom hrvatskom jeziku

Sakač, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:331861>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski jednopredmetni studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Ana Sakač

Frazeološka sinonimija u suvremenom hrvatskom jeziku

Završni rad

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2019.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Katedra za suvremeni hrvatski jezik
Preddiplomski jednopredmetni studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Ana Sakač

Frazeološka sinonimija u suvremenom hrvatskom jeziku

Završni rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologije, grana kroatistike

Mentorica: prof. dr. sc. Vlasta Rišner

Osijek, 2019.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 14. rujna 2019.

Ana Sakač, 0009070993

ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

U ovom se radu analizira pojava sinonimije u frazeologiji suvremenog hrvatskog jezika. Na početku rada iznose se opće definicije frazeologije i klasifikacija frazeologije s danim primjerima unutar svake klasifikacije. Nakon toga pozornost se daje samim frazemima, njihovom određenju i strukturi. Nadalje se daje nekoliko podjela frazema različitih filologa koji su svoj rad temeljili na istraživanju frazema i odnosa unutar njih. Nakon definicija i podjela skreće se pozornost prema pojavi sinonimije u hrvatskome jeziku s naglaskom na sinonimiji unutar frazeologije. Prvo se razmatra pojava i razlika između istoznačnica i bliskoznačnica te se određuje što je od toga prava sinonimija. U nastavku se donosi tablica s najučestalijim sinonimskim frazemima te primjerima rečenica u kojima se upotrebljavaju.

Ključne riječi: frazemi, frazeologija, frazeološka sinonimija, sinonimija

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Frazeologija.....	2
2.1. Klasifikacija frazeologije	2
3. Frazemi.....	3
3.1. Struktura frazema	4
3.2. Određenje frazema	5
3.2.1. Kriteriji za određenje frazema.....	5
4. Semantički odnosi	6
4.1. Sinonimija	7
4.1.1. Istoznačnice.....	7
4.1.2. Bliskoznačnice.....	7
4.1.3. Značenja sinonima.....	8
4.2. Sinonimi	9
5. Frazeološka sinonimija.....	9
5.1. Popis sinonimnih frazema	10
6. Zaključak.....	19
7. Literatura	20

1. Uvod

Frazeologija je znanstvena disciplina kojoj se je tek u posljednje vrijeme počela pridavati pažnja kako u hrvatskom jeziku tako i u svim svjetskim jezicima. Ona istražuje sveze riječi u kojima je jedna ili više sastavnica izgubila svoje osnovno značenje i poprimila denotativno značenje koje se može razumjeti samo ako je frazem unaprijed poznat ili ako značenje možemo shvatiti iz konteksta rečenice. Taj odnos iskaza i denotativnog značenja koji postoji samo kao vezana ili frazeološka sveza nazivamo frazem.

Cilj je ovog rada pokazati u kakvom odnosu mogu biti dva ili više frazema. Spomenut će se nekoliko klasifikacija frazema prema njihovom obliku, ali najveća će se pozornost posvetiti semantičkom značenju frazema, posebice sinonimiji. Analizirat će se odnos između pojedinih frazema i njihova značenja te će se u tablici dati pregled sinonimnih frazema s primjerima rečenica u kojima se mogu koristiti.

2. Frazeologija

Znanstvena disciplina unutar lingvistike u kojoj se proučavaju i opisuju frazemi ili frazeologizmi, tj. ustaljeni višesčlani izrazi u jeziku koji se u govoru reproduciraju kao cjelina i kod kojih značenje nije zbroj značenja pojedinih sastavnica naziva se frazeologija. U usporedbi s ostalim lingvističkim disciplinama poput fonologije, morfologije, sintakse, leksikologije i dr., frazeologija je relativno mlada disciplina.

Autori Hrvatskog frazeološkog rječnika navode kako sam termin frazeologija ima dva osnovna značenja. Prvo je lingvistička disciplina, odnosno znanost o ustaljenim izrazima koji se proučavaju u okviru jednoga jezika ili više njih. Drugo je ukupnost frazema objedinjenih prema različitim kriterijima (Menac; Fink-Arsovski; Venturin 2014: 5). Ti kriteriji mogu biti različiti. Mogu obuhvaćati ukupnost frazema pojedinog jezika, ali mogu biti i razvrstani prema svojim sastavnicama, porijeklu, vremenskoj ili područnoj raslojenosti.

2.1. Klasifikacija frazeologije

„Frazeologiju jednoga jezika tvore izrazi čvrsto vezane strukture, nastali na različite načine i pridošli iz različitih izvora, koji svi zajedno na specifičan način zrcale i ilustriraju tip mišljenja, odnos prema stvarnosti, povijesne reminiscencije, povezanost s okolnim svijetom i još mnogo toga što je za jednu jezičnu zajednicu karakteristično.“ (Menac 2007: 16)

Antica Menac frazeologiju dijeli prema podrijetlu, obliku i stilu frazema. Prema podrijetlu frazemi se dijele na nacionalne i posuđene. Nacionalni frazemi su oni koji su nastali u jeziku u kojem se koriste (npr. *kud puklo da puklo, zbogom diko, čekati kao ozebao sunce*), a posuđeni frazemi su oni koji su nastali u drugom jeziku te su preuzeti u izvornom ili djelomično izmijenjenom obliku (npr. *alfa i omega, pitanje života i smrti, in memoriam*). Unutar ove podjele postoji još jedna podjela koja se odnosi na područje ili izvor iz kojeg su frazemi preuzeti. Neki su nastali na bazi citata iz književnih djela (npr. *ljudskom srcu uvijek nešto treba, boriti se s vjetrenjačama, biti ili ne biti*), neki su preuzeti iz narodne književnosti (npr. *čiča miča, gotova priča; čardak ni na nebu ni na zemlji*), neki su nastali na bazi termina iz različitih znanosti i struka (npr. *igrati glavnu ulogu, dizati ton, niski udarac, dići sidro*), a neki potječu iz različitih žargona (npr. *posljednji adut, dobiti topa, trta me*) (Menac 2007: 16).

Prema obliku frazemi se mogu podijeliti na fonetsku riječ, skup riječi ili rečenicu. Fonetska riječ jest sveza jedne samostalne i naglašene riječi i jedne nesamostalne i nenaglašene riječi (proklitike ili enklitike), koje zajedno tvore naglasnu cjelinu (npr. *bez daljnjega, ispod časti, preko volje*). Skup riječi je najčešći oblik u kojem se frazemi javljaju, a predstavljaju svezu dviju ili više samostalnih riječi. U takvim se skupovima ostvaruju različite sintaktičke sveze poput: sveze neovisnog tipa (*živ i zdrav, uzduž i poprijeko, kratko i jasno*) i sveze ovisnog tipa. U svezama ovisnog tipa to može biti: kongruencija ili sročnost gdje se glavna i ovisna riječ podudaraju u rodu, broju i padežu (*začarani krug, plava krv, bojno polje*); rekcija ili upravljanje gdje glavna riječ odlučuje u kojem će obliku biti ovisna riječ (*padati u zaborav, zao do srži, čovjek od riječi*) te pridruživanje gdje je ovisna riječ nepromjenjiva (*krivo gledati, mirno spavati, ići kući pjevajući*). Frazemi po obliku mogu odgovarati i rečenici (*vrag ne spava, to nije mačji kašalj, to je da joj pamet stane, niti pisnu niti zubi škrinu*) (Menac 2007: 17).

Posljednja je podjela prema stilu frazema. Tu razlikujemo ponajprije stilski neutralnu frazeologiju, koja se upotrebljava u svim jezičnim stilovima (*imati pravo, licem u lice, od sveg srca*). Frazemi se najčešće govore u razgovornom stilu koji je tipičan za usmeno izražavanje (*s konja na magarca, krasti bogu dane, ima toga na izvoz*). Drugi stil u kojem se često javljaju frazemi jest vulgarni stil (*začepi gubicu, otegnuti papke, pijan kao majka*). Prema stilu frazeme možemo podijeliti i prema njihovom konotativnom značenju pa tako imamo konotativna značenja odobravanja (*svaka mu čast*), neodobravanja (*sjediti na dvije stolice*), humora (*mlad kao rosa u podne*), svečanog toga (*preseliti se u vječnost*) i dr. (Menac 2007: 19).

3. Frazemi

Autori *Hrvatskog frazeološkog rječnika* (Antica Menac, Željka Fink-Arsovski i Radomir Venturin) navode kako je osnovna jedinica frazeologije frazem. Frazem se sastoji od najmanje dviju sastavnica za koje je karakteristična ustaljenost uporabe, cjelovitost i relativno čvrsta struktura. On se ne stvara u govornom procesu, nego se kao cjelina uključuje u diskurs te tako postaje dio rečeničnog ustrojstva ili funkcionira kao samostalna cjelina (Menac; Fink-Arsovski; Venturin 2014: 5). Frazem je najmanje frazeološka jedinica koja se sastoji od najmanje dviju riječi između kojih je sveza postojana i prepoznatljiva, a značenje joj se ne izvodi iz pojedinačnih sastavnica, nego su svi ili samo neki dijelovi frazema doživjeli značenjsku preobrazbu (Kolenić 2006: 5). Govoreći o frazemima i njihovoj značenjskoj preobrazbi

nailazimo na pojam semantičkog taloga. Semantički talog je pojam koji uvodi Fink-Arsovski za pozadinsku sliku frazema, tj. o slici koja motivira frazeološko značenje. To je zapravo slika koju sveza frazema ostavlja u našoj svijesti (Fink-Arsovski 2002: 29).

Definiciju frazema daje i Rosemarie Gläser u članku *The stylistic potential of phraseological units in the light of genre analysis*: „Frazem ili frazeološka sveza osnovna je jedinica frazeološkoga jezičnoga sustava. To je leksički izraz sastavljen od dvije ili više riječi, koristi se u svakodnevnoj upotrebi te može imati funkciju naglašavanja ili pojačavanja značenja.“ (Gläser 1998: 125)

3.1. Struktura frazema

Strukturu frazema čini čvrsta veza međusobno povezanih leksema. Oni se ne formiraju svaki puta iznova u govornom procesu nego se reproduciraju u unaprijed određenom i poznatom obliku. Sastavnice frazema se upravo zbog takve čvrste strukture ne osjećaju kao riječi sa samostalnim značenjem jer značenje frazema ne proizlazi iz značenja pojedinih sastavnica, a nije niti jednak zbroju njihovih značenja (Menac 2007: 11).

Upravo zbog toga se značenje frazema ponekad ne može shvatiti ako se frazem ne poznaje od prije ili ako se njegovo značenje ne može shvatiti iz konteksta rečenice ili razgovora. Tako se iz sastavnica frazema *Čuje se muha kako leti* ne može prepoznati da on zapravo znači da vlada potpuna tišina. Isto je i s ostalim frazemima.

Kao što je rečeno, frazemi imaju čvrstu strukturu, oni su čvrsta veza. U pojedinim frazemima ta je veza toliko čvrsta da njegove sastavnice ne mogu zamjenjivati. Tako je npr. u frazemima poput *riječju i djelom* ili *slika i prilika* jer ti frazemi nikada neće biti ostvareni u oblicima *djelom i riječju* te *prilikom i slikom*. Za razliku od takvih, u potpunosti čvrstih struktura frazema, postoje i oni kojima se jedna od sastavnica može zamijeniti sinonimom ili riječju koja nije nimalo bliska po značenju. Tako postoje inačice frazema poput *bojati se (plašiti se) svoje sjene* ili *dopasti tuđih ruku (šaka)* gdje je jedna sastavnica zamijenjena istoznačnicom ili blisko značnicom, ali postoje i frazemi u kojem sastavnice nemaju blisko značenje ili imaju suprotno značenje: *praviti se Tošo (Englez)* ili *gdje je bog (vrag) rekao laku noć* (Menac 2007: 12).

3.2. Određenje frazema

Barbara Kovačević u svojoj knjizi *Hrvatski frazemi od glave do pete* navodi i analizira nekoliko kriterija kojima pojedini autori određuju je li nešto frazem ili ne. Unaprijed je važno naglasiti kako svaki frazem ne ispunjava uvijek sve kriterije, ali to ne znači da ga se ne svrstava u skupinu frazema.

3.2.1. Kriteriji za određenje frazema

Čermák navodi 5 skupina kriterija prema rasponu njihove važnosti:

- ustaljenost, reproduktivnost, cjelovitost naziva s obzirom na znak i značenje;
- višerječnost, sintaktička ukočenost, ostvarenje više – manje nemodelskoga načina, nesačuvanost pojedinačnih značenjskih sastavnica, semantička nedjeljivost, prisutnost arhaizama, prisutnost barem dviju polisemnih sastavnica;
- nezamjenjivost sastavnica, paradigmatska povezanost sastavnica;
- transformacijska defektnost;
- ekvivalentnost riječi, slikovitost, neprevodivost, terminološkičnost, ekspresivnost, emocionalnost (Kovačević 2012: 8).¹

Navedeni kriteriji nisu uvijek prisutni u svim frazemima pa je zato Fleischer iste godine (1997) izbor bitnih kriterija sveo na samo tri prema kojima se može vidjeti da je naglasak stavio na idiomatičnost i reproduktivnost frazema:

- idiomatski karakter: podrazumijeva zasnovanost frazeoloških izraza na jednoj „slici“ koja je najčešće metafora;
- semantičko-sintaktička stabilnost – podrazumijeva zajedničko značenje sastavnica frazeološkog izraza koje se ne može izvesti iz pojedinačnih značenja svake sastavnice;
- leksikaliziranje i reproduciranje – frazeološki izrazi se reproduciraju kao gotove leksičke jedinice te se ponašaju kao riječi (Kovačević 2012: 8).

Josip Matešić i Antica Menac, koji pripadaju među najpoznatije hrvatske frazeologe, daju kriterije koje je najjednostavnije prilagoditi hrvatskoj leksikologiji i frazeologiji. Tako Matešić navodi četiri bitna obilježja frazema:

---

¹ Barbara Kovačević u svojoj knjizi *Hrvatski frazemi od glave do pete* navodi kriterije za određenje frazema od strane drugih autora poput Čermáka i Fleischera.

- reproduciranje – frazem se pojavljuje u gotovu obliku, kao čvrsta veza riječi ustaljena dugom uporabom;
- formalno ustrojstvo – frazem je neraščlanjiv skup riječi od kojih su najmanje dvije riječi punoznačne;
- idiomatičnost – semantička pretvorba najmanje jednoga člana toga čvrstoga skupa riječi, tako da značenje frazema nikada ne odgovara zbroju značenja njihovih članova;
- uklapanje u kontekst – frazem se u rečenici pojavljuje kao njezin prosti član, tj. frazem nije skup riječi u vidu vlastitog teksta (Kovačević 2012: 8).

Prema navedenim kriterijima može se vidjeti da Matešić određuje frazeme s obzirom na njihova osnovna obilježja te da razmatra samo frazeme u užem smislu, bez poslovice, krilatica i maksima. Uz navedene kriterije Antica Menac dodaje još: metaforičnost, neprobojnost, emocionalnost, nacionalni karakter i neprevodivost na druge jezike.

4. Semantički odnosi

Kada se govori o semantičkim odnosima, podrazumijeva se sinonimija, antonimija i homonimija. O sinonimiji će se govoriti u idućih nekoliko poglavlja, a sada će se ukratko predstaviti antonimija i homonimija te njihova pojava u frazeologiji.

Antica Menac govori kako unutar antonimije postoji pet tipova suprotnosti, a u frazeologiji nalazimo samo prva tri tipa, a to su:

- postupna suprotnost s mogućim srednjim članovima (međučlanovima) (npr. *mlad - star*);
- suprotnost u smjeru radnje (npr. *dizati - spuštati*);
- komplementarna suprotnost (npr. *živ - mrtav*) (Menac 2007: 78).

Pojava antonimije u frazeologiji vidi se često pa tako imamo primjere antonimije poput: *reći u lice komu što – reći iza leđa komu što; baciti sidro – dignuti sidro; ne ulazi u glavu komu što – ne izlazi iz glave komu što* i sl.

Homonimija je pojava kada se na području istoga jezika jedan frazem pojavljuje u dva ili više različitih značenja. Autori *Hrvatskog frazeološkog rječnika* su unutar jednoga frazema dali dva ili više značenja istog pa tako imamo primjere poput:

- biti na nogama – 1. stajati i biti aktivan duže vrijeme
  2. ustati iz kreveta i kretati se
  3. biti zdrav, biti u dobroj zdravstvenoj kondiciji
  4. biti spreman na neku akciju, biti uznemiren;
- šutjeti kao riba – 1. ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti
  2. ne odavati tajnu, znati čuvati tajnu (Menac; Fink-Arsovski; Venturin 2014: 363, 495).

4.1. Sinonimija

Sinonimija je jedna od disciplina unutar leksikologije koja se obično shvaća na dva načina: 1. kao potpuna jednakost i 2. kao velika bliskost (sličnost) (Petrović 2005: 122). Danas se unutar sinonimije koristimo terminima: istoznačnice i bliskoznačnice. Različiti filolozi imaju različite stavove oko toga što sve ulazi u područje sinonimije. Pacel navodi kako trebamo razlikovati sinonime od izonima. Izonimi su riječi različita glasovna sastava, ali ista sadržaja koja se rabe u istom narodu poput: hiža, kuća, dom; klobuk, kriljak, šešir, a sinonimi su suznačne riječi koje ne znače potpuno isto, ali je unutar njihova značenja jako mala razlika.²

4.1.1. Istoznačnice

Prvo pitanje je pitanje postojanja istoznačnica. Pojedini autori poput Simeona naglašavaju da potpuno istoznačni sinonimi ne postoje, jer svaki od njih nosi svoje dijalektalno, profesionalno ili stilističko obilježje te se u svakom otkrivaju drugačije namjere govornika (Petrović 2005: 123). S tim stajalištem se ne slažu svi pa tako Tafra govori kako se istoznačnicama smatraju leksemi koji imaju isto denotativno značenje, tj. značenje koje je općeprihvaćeno za sve govornike neke jezične zajednice (Tafra 1996: 82).

4.1.2. Bliskoznačnice

Bliskoznačnice se u najvećem dijelu jezikoslovne literature smatraju sinonimima, ali ne doživljavaju ih svi filolozi tako. Pod bliskoznačnice podrazumijevamo lekseme koji koji se su sinonimi samo s obzirom na njihovo osnovno značenje uzeto u najopćenitijem smislu (Petrović 2005: 123). S tim stajalištem još dalje odlazi Tafra koja kaže: „Bliskoznačnost ne može biti podvrsta istoznačnosti pa je stoga isključujem iz dijela leksikologije koji se bavi sinonimijom. Bliskoznačnost (sličnoznačnost) može biti hrvatski naziv za paronimiju, tj. semantički odnos

---

² Usporedba preuzeta iz knjige Bernardine Petrović: *Sinonimija i sinonimičnost u hrvatskome jeziku*

dviju ili više riječi iste vrste, iste tvorbene porodice, bliska značenja, ali međusobno isključive u istom kontekstu (npr. mesni, mesnat; crveniti, crvenjeti; adresat, adresant).“ (Tafra 1996: 82)

Iako se dio filologa ne slaže u potpunosti s odnosom bliskoznačnosti i sinonimije, te pojave ipak međusobno uključuju jedna drugu. Tako se javlja podjela sinonimije na tri vrste: sinonimija, sinonimija u širem smislu i kvaziskinonimija (Tafra 1996: 80). Upravo se u posljednju, kvazisinonimiju, svrstavaju bliskoznačnice.

Navedene tri vrste sinonimije međusobno se razlikuju po semantičkim odnosima među leksemima. Prema tome pod pravu sinonimiju podrazumijevamo sinonimičnost među pojedinim značenjima višeznačnica; pod sinonimijom u širem smislu se smatra sinonimičnost među riječima koje nisu zamjenjive u svim kontekstima zbog semantičkih i sintaktičkih zapreka ili zbog različitih konotativnih značenja te pod kvazisinonimiju podrazumijevamo sličnost ili bliskost značenja pojedinih riječi (Tafra 1996: 80).

4.1.3. Značenja sinonima

Pojam sinonimije kao istoznačnosti ili bliskoznačnosti razlikuje se prema pristupu samom značenju leksema. Postoje moguća odgovora na pitanje koliko značenja leksem ima i koliko u toj mjeri on može biti sinonim, a to su:

- leksem ima jedno, nepromjenjivo značenje,
- leksem ima ograničen broj značenja,
- značenja leksema ima onoliko koliko ima mogućih konteksta u kojima se leksem pojavljuje.

Ako leksem ima samo jedno, nepromjenjivo, značenje, onda bi sinonima u jeziku bilo jako malo jer bi se sinonimima smatrali samo ona dva leksema koja su u potpunosti u svim kontekstima zamjenjiva. Uzmemo li u obzir drugu mogućnost, da leksem ima ograničen broj značenja, tada govorimo o polisemiji. Da bi dva leksema bila sinonimi moraju se moći zamijeniti samo u onim kontekstima u kojima je jedan sem identičan semu drugog izraza. Treća mogućnost govori da se u tekstu uvijek ostvaruje samo konkretna , o tekstu i o kontekstu ovisna značenjska uporaba (Petrović 2005: 129).

4.2. Sinonimi

Sinonimi su osnovne jedinice sinonimije. Kako postoje različita mišljenja oko definiranja sinonimije, tako postoje i različita mišljenja oko toga što jesu, a što nisu sinonimi.

Sinonime možemo podijeliti u 5 skupina:

- pravi sinonimi ili istoznačnice na istoj standardnojezičnoj i stilskoj razini (*brz-hitar, drag-mio, kvar-šteta*);
- sličnoznačnice (*hladan-studen, musti-dojiti*);
- varijantni sinonimi (*zrak-vazduh*);
- tuđice (*stvaran-realan, naglasak-akcenat*);
- sinonimni tvorbeni i padežni oblici (*gledatelj-gledalac, poštovati-poštivati*) (Petrović 2005: 124).

5. Frazeološka sinonimija

Unutar pojma frazeologije dolazimo do pojave sinonimije koja je i glavna tema ovog rada. Oko sinonimije u frazeologiji vode se brojne rasprave jer ni sam pojam sinonimije nije u potpunosti definiran. Pojedini autori razlikuju frazemske varijante i frazemsku sinonimiju. Frazemske varijante podrazumijevaju frazeme kojima se jedna sastavnica frazema može zamijeniti drugom bliskoiznačnom ili istoznačnom riječju. Tako unutar frazemskih varijanti možemo razlikovati fonetske, tvorbene i leksičke varijante.

Leksičke varijante nastaju upotrebom raznokorijenskog sinonima pojedine frazemske sastavnice (*nemati mira/spokoja, ne reći slova/riječi*). Upravo te leksičke varijante predstavljaju sinonimsko variranje sastavnica frazema koje se ostvaruju unutar istoga frazema. Uz leksičke varijante pojavljuje se i međufrazemska sinonimija koja podrazumijeva identično ili srodno značenje između različitih frazema (Menac 2007: 172).

Unutar međufrazemske sinonimije ili frazeološke sinonimije razlikujemo sinonimne frazeme sa strukturnom podudarnošću i sinonimne frazeme bez strukturne podudarnosti. Kao primjer za prvu skupinu možemo navesti frazeme u značenju 'iznenada je tko doživio uspjeh': *pala sjekira u med komu: pala kašika u mast komu*; ili u značenju 'govoriti o različitim stvarima, ne razumjeti se': *ja jedno, ti drugo: ja šumom, ti drumom*. Kao primjer sinonimnih frazema koji nemaju strukturnu podudarnost promatramo istoznačnice i bliskoiznačnice u značenju 'istući koga':

dohvatiti koga u ruke: isprašiti kome tur: naučiti pameti koga: ubiti boga u kome i dr. (Menac-Mihalić 2005: 112).

5.1. Popis sinonimnih frazema

Tablica 1

U tablici koja slijedi dat će se pregled nekoliko sinonimnih frazema s primjerima. Većina primjera je preuzeta iz govornog jezika, ali navest će se i primjeri frazema s različitih portala.

ZNAČENJE FRAZEMA	FRAZEM	PRIMJER
biti bahat	biti pun sebe	<i>Postao je pun sebe od kada je dobio dobar posao.</i> <i>Pun sebe, nema pojma o svom poslu, nema ga na radnom mjestu, tražio sam ga tamo 4 puta. Ima još sličnih, napisao je (URL 1).</i>
	biti napuhan	<i>Osvojio je jackpot i napuhao se kao mjehur.</i> <i>Svi od reda su napuhane veličine bez pokrića (URL 2).</i>
	biti baja	<i>Mislio je da je baja pa se je rugao svima.</i>
biti mršav	suh kao bakalar	<i>Vratio se sa sezone suh kao bakalar.</i>
	tanak kao čačkalica	<i>Bio je tanak kao čačkalica, a onda je počeo vježbati.</i>
	sama kost i koža	<i>Nakon teške bolesti postala je sama kost i koža.</i>

		<i>Angelina Jolie sama kost i koža, osoblje uvjereno da ju je 'začarala' utjecajna Tuzlanka (URL 3).</i>
uzaludno se boriti	ploviti protiv struje	<i>Koliko god se je trudila, i dalje je plovila protiv struje. Crkva mora naučiti mladež da "plovi protiv struje" (URL 5).</i>
	boriti se s vjetrenjačama	<i>U tom odnosu je bio kao Don Quijote, borio se je s vjetrenjačama. Kakva sramota! Već četiri godine vodeći šoping-centar bori se s 'vjetrenjačama' (URL 4).</i>
krenuti dalje	dići sidro	<i>Svi dižu sidro i bježe iz Hrvatske. Lapad u neredu, Mucić diže sidro (URL 6).</i>
	dignuti jedra	<i>Bivši kolege su digli jedra i otišli dalje.</i>
najbolja vrsta/kategorija	ajnc a	<i>Odjeća joj je bila ajnc a, kao i frizura.</i>
	prva liga	<i>Jelovnik vam je ove godine prva liga.</i>
bespotrebno putovati	da guzica (rit) vidi puta	<i>Nije bitno kamo idemo, samo da rit vidi puta.</i>

		<i>Strogi Japanci ne daju da joj guza vidi puta (URL 7).</i>
	Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba	<i>Bilo mu je dosadno pa je išao s nama. Martin u Zagreb, Martin iz Zagreba.</i>
napušteno mjesto	Bogu iza nogu	<i>Živjeli su u nekom selu Bogu iza nogu.</i> <i>Bogu iza nogu: Najudaljenija mjesta na svijetu (URL 8).</i>
	gdje je Bog rekao laku noć	<i>Grad je bio pun ruševina. Tu je Bog odavno rekao laku noć.</i> <i>Mjesta kojima je Bog rekao laku noć, a vi biste im trebali reći dobar dan (URL 9).</i>
biti istučen	vidjeti svoga Boga	<i>Ako ga ja uhvatim, vidjet će svoga Boga.</i>
	pasti u šake komu	<i>Past će mi u šake kada ga vidim jer je pričao laži o meni.</i>
	dobiti pod rebra	<i>Prijetio je Sanji, a sada će dobiti pod rebra.</i>
	popiti batine	<i>Popit će od tate batine kao i ono pivo sinoć.</i> <i>Domaći 'popili' batine od četvorice turista, fizički napadnut i policajac (URL 10).</i>

	dobiti po nosu	<i>Kasno je došao iz izlaska, dobit će po nosu kada se probudi.</i>
	svezati kome uši na mašnu	<i>Tata će mu svezati uši na mašnu kada sazna da je pao razred.</i>
besposličariti	dignuti sve četiri u zrak	<i>Čim dođem s posla, dignut ću sve četiri u zrak.</i> <i>Bill Gates digao sve četiri u zrak (URL 11).</i>
	loviti (prodavati) zjake	<i>Prodavao je zjake cijelo ljeto, a mogao je zaraditi za bicikl.</i> <i>Nekima se ne da više učiti, ljepše im je prodavati zjake nego grijati stolicu, no nekako se provuku i kroz tu groznu srednju školu (URL 12).</i>
biti bezosjećajan	imati srce od kamena	<i>Ona ima srce od kamena, uopće ju ne diraju tužni filmovi.</i> <i>Daju psima baš sve što ih traže: Nije ni čudo, samo ljudi kamena srca mogu im odoljeti (URL 13).</i>
	biti hladan kao mramor	<i>Prošao je pored nje hladan kao mramor.</i>
	biti bez srca	<i>Ostavio je male psiće uz put.</i>

		<i>Uopće nema srca.</i>
biti brbljav	imati dugačak jezik	<i>Ima stvarno dugačak jezik. Ništa ne zna zadržati za sebe. Munjoz ima dugačak jezik, skratit ću mu ga u Sarajevu (URL 14).</i>
	biti lajav kao pas	<i>Lajav je kao pas! Cijeli grad zna gdje smo bili sinoć.</i>
	biti prava baba	<i>Odmah je sve naše tajne rekla drugoj prijateljici. Prava je baba. Muž mi je prava baba (URL 15).</i>
brzo	dok si rekao keks	<i>Dok kažeš keks već si u Zagrebu. Čudo od torte: 650 kilograma planulo je dok si rekao keks (URL 16).</i>
	u tren oka	<i>U tren oka se je stvorio pored nas čim smo spomenuli palačinke. Evo kako očistiti poklopce plamenika na štednjaku u tren oka (URL 17).</i>
	kao grom iz vedra neba	<i>Novi izgovor mu je pao na pamet kao grom iz vedra neba.</i>

		<i>Prije mjesec dana kao grom iz vedra neba je stigao taj poziv (URL 18).</i>
dugo čekati	čekati koga kao vlašku mladu	<i>Cijelo društvo ga je čekalo kao vlašku mladu.</i>
	dobiti mlade čekajući	<i>Dogovorile smo se da idemo van u 20h, dobila sam mlade čekajući ju da se spremi.</i>
pošten čovjek	čovjek od riječi	<i>Stvarno je čovjek od riječi! Svaki je put došao na vrijeme po mene. Dokazao je da je čovjek od riječi (URL 19).</i>
	čovjek na mjestu	<i>On je čovjek na mjestu! Uvijek govori istinu. Ivanković je čovjek na mjestu, ali nemam pojma kakav je trener (URL 20).</i>
biti dosadan	dosadan kao proljev	<i>Njegova cura ne prestaje pričati. Dosadna je kao proljev. Kolindin dokumentarac je dosadan ko proljev (URL 21).</i>
	biti kao uš	<i>Kao uš je. Kada se primi za nekoga ne popušta.</i>
	piti krv na slamku	<i>Pije mi krv na slamku s pričama o njoj.</i>

		<i>Piju nam krv na slamku i otimaju energiju (URL 22).</i>
biti glup	imati pileći mozak	<i>Moj pas baš ima pileći mozak. Ne zna ni lopticu donijeti. Ima pileći mozak, ali puca kao anđeo (URL 23).</i>
	imati kokošju pamet	<i>Prijateljica mi je, ali stvarno ima kokošju pamet. Zaboravi pola stvari koje joj kažem. Kao primjer 'kokošje pameti', Kunst je naveo uvođenje radne obveze za liječnike na temelju zakona koji odavno nije na snazi (URL 24).</i>
ne biti normalan	nisu sve daske na broju komu	<i>Jesu li tebi sve daske na broju? Pa ne možeš to raditi! Je li genij ili mu nisu sve daske na broju (URL 25).</i>
	fali koja vida u glavi komu	<i>Donosiš krive odluke, očito ti fali koja vida u glavi.</i>
biti nespretnan	imati dvije lijeve ruke	<i>Ništa ne mogu napraviti, kao da imam dvije lijeve ruke.</i>
	biti smotan kao sajla	<i>Ništa ne shvaćaš, smotan si kao sajla. Smotan kao sajla: Ovom razbojniku nije uspjelo opljačkati čak ni usnulog</i>

		<i>vlasnika trgovine (URL 26).</i>
nestati	ni traga ni glasa komu	<i>Otišao je i više mu nema ni traga ni glasa.</i> <i>Od Kuščevića ni traga ni glasa, no javili su se njegovi roditelji (URL 27).</i>
	propasti u zemlju	<i>Ne mogu pronaći knjigu, kao da je u zemlju propala.</i>
odmoriti se	dušu odmoriti	<i>Želim biti malo sama da odmorim dušu.</i>
	pustiti mozak na pašu	<i>Sjest ću uz more i pustiti mozak na pašu.</i> <i>Album za pustiti mozak na pašu (URL 28).</i>
opametiti se	doći k sebi	<i>Pusti me na miru, moram doći k sebi.</i>
	doći do pameti	<i>Ne znam hoće li taj mali ikada doći do pameti.</i>
	izbiti mušice iz glave	<i>Treba mu izbiti mušice iz glave.</i> <i>Nada se da će njezina kći jednog dana izbiti mušice iz glave i shvatiti što je život (URL 29).</i>
biti pijan	biti pod gasom	<i>Popio je dva piva i već je pod gasom.</i>

		<i>U Sesvetama pješakinju pregazio vozač koji je bio pod gasom (URL 30).</i>
	pijan kao letva	<i>Sinoć se je napio kao letva. Pijan kao letva pogodio drvo i završio na krovu (URL 31).</i>
glumiti nerazumijevanje	praviti se Englez	<i>Rekla sam mu već sto puta, a i dalje se pravi Englez.</i>
	glumiti budalu	<i>Lijepo smo se dogovorili, a sada glumi budalu.</i>

6. Zaključak

Navođenjem opće problematike pojma i klasifikacije frazeologije i frazema došli smo do zaključka da je to grana lingvistike koja ostavlja još jako puno mjesta za daljnja istraživanja. Unutar frazeologije razlikujemo nekoliko semantičkih pojava kao što su antonimija, homonimija i sinonimija. Antonimija i homonimija su u velikoj mjeri istražene unutar frazeologije pa tako i u samo rječniku frazema postoje podnatuknice koje nam daju sva značenja toga frazema. Sinonimija je disciplina koja u potpunosti nije istražena ni u samo leksičkom smislu pa je vrlo teško odrediti koji su frazemi pravi sinonimi, a koji ipak nisu. Unutar sinonimije nailazimo na pojmove istoznačnica i bliskoznačnica koje različiti filolozi različito određuju. Neki od njih govore da su i bliskoznačnice sinonimi, dok se drugi ne slažu s tim mišljenjem.

Analizom frazemskih istoznačnica i bliskoznačnica te davanjem primjera možemo sa sigurnošću tvrditi da je sinonimija u frazeologiji suvremenoga hrvatskoga jezika prisutna te da ona otvara mjesta za još mnoga zanimljiva pitanja i odgovore.

7. Literatura

1. Fink-Arsovski, Ž. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF press
2. Gläser, R. 1998. *The stylistic potential of phraseological units in the light of genre analysis. Phraseology theory, analysis, and applications*. Oxford: Oxford University Press, 125–143.
3. Kolenić, Lj. 2006. *Riječi u svezama: povijest hrvatske frazeologije*. Osijek. Matica hrvatska
4. Kovačević, B. 2012. *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Zagreb. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
5. Menac, A. 2007. *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra
6. Menac, A; Fink-Arsovski, Ž; Venturin, R. 2014. *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak
7. Menac-Mihalić, M. 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj: s rječnikom frazema i značenjskim kazalom s popisom sinonimnih frazema*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje: Školska knjiga
8. Petrović, B. 2005. *Sinonimija i sinonimičnost u hrvatskome jeziku*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada
9. Tafra, B. 1996. Bliskoznačni odnosi u leksiku. *Filologija: časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*. 26, str. 73- 84.

Izvori

- URL1: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/pun-sebe-nema-pojma-o-svom-poslu-nikad-ga-nema-na-radnom-mjestu-s-radom-krenuo-portal-za-ocjenjivanje-sluzbenika-kuscevic-nezadovoljan/7885515/>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 2: <https://www.tportal.hr/sport/clanak/zivotni-krah-nekad-najboljeg-svjetskog-nogometasa-spao-je-na-prosjacki-stap-foto-20181103>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 3: <https://slobodnadalmacija.hr/mozaik/showbizz/clanak/id/457739/angelina-jolie-sama-kost-i-koza-osoblje-uvjereno-da-ju-je-zacarala-utjecajna-tuzlanka>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 4: <https://net.hr/danas/hrvatska/kakva-sramota-vec-cetiri-godine-vodeci-soping-centar-bori-se-s-vjetrenjacama/>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 5: <https://ika.hkm.hr/novosti/crkva-mora-nauciti-mladez-da-plovi-protiv-struje/>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 6: <https://www.slobodnadalmacija.hr/stil/ljepota/clanak/id/310027/lapad-u-neredu-mucic-dize-sidro>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 7: <https://www.24sata.hr/fun/strogi-japanci-ne-daju-da-joj-guza-vidi-puta-nista-od-titule-332106>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 8: <https://www.express.hr/life/bogu-iza-nogu-najudaljenija-mjesta-na-svijetu-8453>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 9: <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/mjesta-kojima-je-bog-rekao-laku-noc-a-vi-biste-im-trebali- reci-dobar-dan---523380.html>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 10: <https://net.hr/danas/crna-kronika/medunarodna-tucnjava-u-dubrovniku-domaci-popili-batine-od-cetvorice-stranaca-ozlijeden-i-policajac/>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 11: <https://www.teklic.hr/trend/bill-gates-digao-sve-cetiri-u-zrak/>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 12: <http://www.tatjanadivjak.com/kolumne/uspjes%CC%8Can-plan-za-mirovinu--planirajte-svoju-mirovinu-dok-ste-jos-mladi/81>, pristupano 10. rujna 2019.

- URL 13: <https://dnevnik.hr/folder/zivotinje/daju-psima-bas-sve-sto-ih-traze-nije-niti-cudo-samo-ljudi-kamenog-srca-mogu-im-odoljeti---524379.html>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 14: <https://sport.avaz.ba/tenis/168340/poturak-za-avaz-munjoz-ima-dugacak-jezik-skratit-cu-mu-ga-u-sarajevu>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 15: https://zena.rtl.hr/clanak/ljubav_i_brak/iz_muskog_kuta_-_muz_mi_je_prava_baba/14820, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 16: <https://www.24sata.hr/news/cudo-od-torte-650-kilograma-planulo-je-dok-si-rekao-keks-414203>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 17: <https://www.jutarnji.hr/domidizajn/savjeti/evo-kako-ocistiti-poklopce-plamenika-na-stednjaku-u-tren-oka/9323039/>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 18: <https://slobodnadalmacija.hr/mozaik/zivot/clanak/id/617034/39kao-grom-iz-vedra-neba-stigao-je-poziv39-tomo-je-roeni-livnjak-koji-konobari-u-splitu-bavio-se-duhovnom-glazbom-ali-39udaljio39-od-vjere-zbog-prilike-koja-se-pruza-rijetkima>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 19: <https://net.hr/hot/zvijezde/covjek-od-rijeci-nakon-showa-zivot-na-vagi-slavi-je-ispunjava-obecanje-koje-je-dao-pred-svima/>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 20: <https://www.jutarnji.hr/sport/nogomet/tudor-se-ne-boji-dinama-ivankovic-je-covjek-na-mjestu-ali-nemam-pojma-kakav-je-trener/1286118/>, pristupano 10. rujna 2019.
- URL 21: <https://www.index.hr/magazin/clanak/Kolindin-dokumentarac-je-dosadan-ko-proljev/790855.aspx>, pristupano 11. rujna 2019.
- URL 22: <https://www.jutarnji.hr/arhiva/znas-li-tko-su-emocionalni-vampiri-piju-nam-krv-na-slamku-i-otimaju-energiju/1729308/>, pristupano 11. rujna 2019.
- URL 23: <https://www.express.hr/life/preminuo-sef-cosa-nostre-ima-pileci-mozak-ali-puca-kao-andeo-6056>, pristupano 11. rujna 2019.
- URL 24: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/zaduzivat-cemo-se-i-dalje-je-je-inace-nece-biti-razvoja-20140121>, pristupano 11. rujna 2019.
- URL 25: <https://net.hr/danas/je-li-genij-il-mu-nisu-sve-daske-na-broju/>, pristupano 11. rujna 2019.

URL 26: <https://dnevnik.hr/folder/zanimljivosti/koliko-moras-bit-smotan-ovom-razbojniku-nije-uspjelo-opljackati-cak-ni-usnulog-vlasnika-trgovine---496196.html>, pristupano 11. rujna 2019.

URL 27: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/od-kuscevica-ni-traga-ni-glasa-no-javili-se-njegovi-roditelji-majka-porucila-vi-novinari-ste-grobari-zivih-ljudi-foto-20190820>, pristupano 11. rujna 2019.

URL 28: <https://www.muzika.hr/albumi/album-za-pustiti-mozak-na-pasu/>, pristupano 11. rujna 2019.

URL 29: <https://www.24sata.hr/show/mama-bb-lucije-kci-i-ja-ne-pricamo-osam-godina-82352>, pristupano 11. rujna 2019.

URL 30: <https://www.index.hr/Vijesti/clanak/u-sesvetama-pjesakinju-pregazio-vozac-koji-je-bio-pod-gasom/403143.aspx>, pristupano 11. rujna 2019.

URL 31: <https://epodravina.hr/pijan-kao-letva-pogodio-drvo-i-zavrsio-na-krovu/>, pristupano 11. rujna 2019.